

๒. สัตว์ป่า

งานวิจัยชาวบ้านเรื่องสัตว์ป่าและแมลงในการศึกษาคั้งนี้ไม่ได้กล่าวถึง สัตว์ป่าและแมลงในเชิงปริมาณอย่างแน่ชัด เนื่องจากการศึกษาได้ทำการศึกษา เรื่องตำนาน ความอุดมสมบูรณ์ของสัตว์ป่าในอดีตและในปัจจุบันที่นักวิจัย เคยพบเห็นร่องรอยของสัตว์ป่าในพื้นที่ป่าแม่ยม ระบบนิเวศที่สัตว์ป่าและแมลง อยู่อาศัย วัฒนธรรมความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับสัตว์ป่าที่ชาวบ้านเชื่อและเคารพ นับถือสืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบันเท่านั้น

--ผลการศึกษาพบว่า--

ความอุดมสมบูรณ์ของสัตว์ป่าในอดีตจากคำบอกเล่าของนักวิจัย บอกว่า ในอดีตมีสัตว์ป่าอาศัยอยู่ในป่าแม่ยมเป็นจำนวนมาก และหลากหลายชนิด ทั้งสัตว์ขนาดเล็กและขนาดใหญ่ ซึ่งแต่ก่อนในป่าแม่ยมมีสัตว์ป่าขนาดใหญ่ เช่น ช้างป่า วัวแดง เสือโคร่ง กระติง เสือดำ ควายป่า หมึกควาย เก้ง กวาง นกแร้ง อาศัยอยู่

นอกจากนั้นแล้วยังมีสัตว์ขนาดเล็ก เช่น แตน (ตะกั่ว) อีเห็น ลิ่น (ตัวนิ่ม) ตุ่น ไก่ป่า เต่า ลิง หม่าป่า นกยูง เม่น นกกก นกแกง (นกเงือก) และนกอีกนานาๆ ชนิดอาศัยอยู่ตามป่าเป็นจำนวนมาก สัตว์ป่าที่กล่าวมาเหล่านี้สามารถพบเจอได้ตามป่ารอบๆ หมู่บ้าน ในบางครั้งชาวบ้านต้องคอยระวังสัตว์ป่าเข้ามากินพืชไร่หรือกินสัตว์เลี้ยงของตนเองด้วย ซึ่งในขณะนั้นการตั้งบ้านเรือนก็ยังมียู่เป็นจำนวนน้อย และบริเวณหมู่บ้านที่ถูกล้อมรอบไปด้วยป่าทึบ ชาวบ้านต้องคอยระวังตัวจากการทำร้ายของสัตว์ป่า เมื่อตกเย็นหรือมืดค่ำก็จะอยู่แต่ในบ้าน เพราะกลัวเสือจะเข้ามาทำร้ายหรือบางครั้งต้องนำสัตว์เลี้ยงของตนเอง เช่น หมู ไก่ เป็ด ไว้ในที่ปลอดภัยมีรั้วมิดชิด เพื่อไม่ให้เสือคาบไปกินในคอนกลางคืน

นักวิจัยเล่าว่า บางครั้งถึงขั้นต้องเลี้ยงหมูไว้ในบ้าน เพราะกลัวเสือคาบไปกิน หรือแม้แต่การทำไร่ปลูกข้าวหรือปลูกพืชผักก็ต้องคอยดูแลอย่างใกล้ชิด เพราะว่าจะมีช้างป่าลงมากินพืชไร่ของชาวบ้านอยู่เสมอ ส่วนทางด้านหมู่บ้าน เก้ง กวาง ก็สามารถที่จะพบเจอได้เป็นจำนวนมากตามริมป่าไม่ไกลจากหมู่บ้านมากนัก

จากความอุดมสมบูรณ์ของสัตว์ป่าในอดีต นักวิจัยเล่าว่า ชาวบ้านได้มีการออกไปล่าสัตว์ป่าเพื่อเอามากินเป็นอาหาร การออกไปล่าสัตว์ในแต่ละครั้งก็จะใช้วิธีการ “ไล่เหล่า” (การไล่ต้อนสัตว์โดยแบ่งเป็น ๒ ทีม คือ หมอ และ ลูกเหล่า ซึ่งคนที่จะเป็นหมอได้ต้องมีประสบการณ์ และมีปืน ส่วนคนที่ไม่มีปืนก็เป็นลูกเหล่าคอยเคาะไม้ตะโกนส่งเสียงไล่ต้อนสัตว์ให้ไปหาหมอที่ติดอยู่ด้านหน้า) เป็นส่วนใหญ่ เพราะว่ามีสัตว์ที่ดุร้ายอาศัยอยู่ในป่าเป็นจำนวนมาก จึงต้องออกไปเป็นกลุ่มหลายๆ คน เพื่อจะได้คอยดูแลซึ่งกันและกันหากเกิดเหตุร้าย สัตว์ป่าที่ได้ส่วนใหญ่ก็จะเอามากินเป็นอาหาร โดยมีการแบ่งตามจำนวนคนที่ไปล่าสัตว์ด้วยกันอย่างเท่าๆ กัน ที่ชาวบ้านเรียกว่า “ปันปัน”

การปันปูน (แบ่งปัน)

ในการออกไปไล่เหล่าแต่ละครั้ง หากได้สัตว์ก็จะแบ่งตามส่วน คือ หมอหัว (คนที่ยิงสัตว์ตัวนั้นเป็นคนแรก) จะได้ส่วนแบ่ง ๒ ปูน (ส่วน) รวมถึงหัวของสัตว์ป่า ส่วนการแบ่งเนื้อสัตว์นั้นหากไปด้วยกัน 10 คน จะแบ่ง 11 ปูน (ส่วน) หมอหัวได้ ๒ ปูน หากมีคนอื่นที่ไม่ได้ไปร่วมไล่เหล่าตั้งแต่เริ่มต้น แต่มาพบเจอในช่วงที่มีการปันปูน คนที่ไปไล่เหล่าทั้งหมดต้องถือว่าคนที่มาพบเจอจะต้องได้ส่วนแบ่งเท่ากันกับทุกคนเช่นกัน ต้องแบ่งให้คนที่มาพบเจอหนึ่งปูนหรือมากกว่านั้นตามจำนวนคนที่มาพบเจอในขณะนั้น

ในการปันปูนจากการไล่เหล่านี้ ลูกเหล่าคนที่เข้าไปแบกสัตว์ จะมีสิทธิได้แข็งของสัตว์ตัวนั้น เพราะเชื่อว่าลูกเหล่าเป็นคนที่ได้ใช้เท้าเดินไล่สัตว์ ฉะนั้นจะต้องมีสิทธิได้แข็งสัตว์ตัวนั้น โดยจะได้คนละ ๑ แข็งเท่านั้น ในกรณีนี้คนที่เข้าไปแบกสัตว์ ๔ คนแรกจะใช้มีดฟันทำเครื่องที่แข็งของสัตว์คนละ ๑ แข็ง หลังจากไล่เหล่าได้สัตว์ ๑ ตัว ก็จะต้องกลับบ้านโดยไม่ไปไล่เหล่าอื่นต่อ เพราะหากยังไปไล่เหล่าอื่นต่อจาวบ้านเชื่อว่าจะเป็นการผิดผีป่า จะทำให้เกิดเหตุร้ายกับคนที่ไปไล่เหล่าไม่คนใดก็คนหนึ่งหรือทั้งหมด ซึ่งแสดงถึงการหาอยู่หากินเท่านั้น ไม่ใช่เพื่อการค้าขาย

ตามความเชื่อของจาวบ้านหลังจากได้สัตว์จากการไล่เหล่าจะต้องทำพิธีแบ่งเนื้อส่วนหนึ่งให้เจ้าป่าเจ้าเขากินก่อน พิธีกรรมเหล่านี้ยังมีการสืบทอดและใช้มาจนถึงปัจจุบัน จนกลายเป็นกฎของนายพรานที่ต้องยึดถือปฏิบัติสืบต่อกันมา

การกระทำดังกล่าวของนายพรานได้สอดคล้องกับความเชื่อเรื่องผีที่กระทำสืบๆ ต่อกันมาว่า

๑. เมื่อได้สัตว์ป่ามาแล้วต้องทำการยื่นโยงเพื่อให้เจ้าป่าเขากินก่อน ห้ามไม่ให้คนกินก่อนเจ้าป่าเจ้าเขาโดยอันขาด

๒. เมื่อได้สัตว์ป่ามาแล้วต้องเรียกพี่น้องญาติมิตรมากินร่วมกันหรือแบ่งเนื้อไปให้ เป็นต้น

--ยุคการสัมปทานป่าคือ ยุคทำลายบ้านของสัตว์ป่า--

นักวิจัยชาวบ้านได้ให้ความเห็นตรงกันว่า ตั้งแต่เริ่มมีการเปิดสัมปทานป่าไม้ในเขตป่าแม่ข่ายมตอนบน ตั้งแต่ประมาณปี พ.ศ. ๒๕๒๓ เป็นต้นมา สัตว์ป่าได้ลดน้อยลงทุกที่ ทั้งสัตว์ป่าขนาดใหญ่ และขนาดเล็ก เนื่องจากการสัมปทานป่าได้ไปบุกรุก และทำลายแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่า ในช่วงของการตัดไม้กลุ่มคนงานตัดไม้ได้นำเทคโนโลยีใหม่ๆ ในการล่าสัตว์เข้ามา เช่น มีการนำปืนที่ทันสมัยเข้ามาใช้

จากลำนึกที่ล่าเพื่อหาอยู่หากินก็ปรับเปลี่ยนมาเป็นการล่าเพื่อขาย หรือ เกมกีฬา ทำให้สัตว์ป่าบางส่วนล้มตายลงเป็นจำนวนมาก สัตว์ป่าบางชนิดสูญพันธุ์หายไป ไม่สามารถพบเห็นได้อีก และบางส่วนต้องหนีกระเจิงไปอยู่ที่อื่น เช่น สัตว์ป่าขนาดใหญ่จำพวก ช้างป่า เสือ หมี กระต๊อง วัวแดง เป็นต้น หลังจากสัตว์ส่วนใหญ่ได้ค่อยๆ หายไปจากป่าแม่ข่าย เหลือเพียงสัตว์ขนาดเล็ก บางส่วนเท่านั้น จนกระทั่งปัจจุบันนี้ไม่พบสัตว์ป่าขนาดใหญ่อีก คงมีเหลือเพียงแต่นกยูงเท่านั้น

--การกลับมาของสัตว์ป่า--

จากการตั้งกลุ่มชาวบ้านราษฎรรักษ่าป่าของชาวบ้านทั้ง ๔ หมู่บ้าน ในปี ๒๕๓๕ ได้มีการมอบอาวุธปืน เครื่องมือทำไม้ให้กับทางราชการ และการปฏิญาณตนว่า จะอาสารักษาป่าร่วมกับเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติแม่มม โดยมีข้อตกลงว่า ชาวบ้านสามารถเข้าไปใช้ประโยชน์ในป่าได้ เช่น เข้าไปเก็บหาของป่า ผัก เห็ด หน่อไม้ และแมลง แต่การล่าสัตว์ป่านั้นชาวบ้าน และเจ้าหน้าที่ได้มีข้อตกลงว่าจะไม่ล่าสัตว์ป่า และทำไม้ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติแม่มม

ในช่วงระยะเวลา ๑๐ กว่าปีที่ผ่านมา ได้ทำให้สัตว์ป่ามีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างเห็นได้ชัด เช่น ไก่ป่า หม่าป่า หมูป่า พาน (แก้ง) นกยูง และนกชนิดต่างๆ

จากงานวิจัยพบว่า ป่าทางด้านทิศตะวันตกของอุทยานแห่งชาติแม่ยม มีสัตว์ป่าขนาดใหญ่กลับเข้ามาอยู่อาศัย (จากข้อมูลของเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติแม่ยมและจาวบ้านปี พ.ศ. ๒๕๔๖) มีการพบร่องรอยของสัตว์ เช่น รอยเท้า ขน และร่องรอยการลงเล่นน้ำในลำห้วยของเสือ ซึ่งร่องรอยเหล่านี้ พบบริเวณป่าแม่พร้าว (แต่ยังไม่มีผลการตรวจสอบที่แน่ชัด) นอกจากนั้นแล้ว จาวบ้านยังพบร่องรอยของ ฟาน (แก้ง) หมูป่า หมาป่า เพิ่มขึ้น และพื้นที่ป่าอุทยานแห่งชาติแม่ยมที่มีพื้นที่ป่าติดกับอุทยานแห่งชาติภูนาง จังหวัดพะเยา เจ้าหน้าที่ได้ยืนยันว่า พบนกยูงเพิ่มจำนวนมากขึ้นกว่าเดิม ซึ่งเหตุการณ์เหล่านี้เป็นสัญญาณบ่งบอกว่า หากคนในชุมชนช่วยกันอนุรักษ์และรักษาป่า ปล่อยให้เป็นไปตามธรรมชาติของระบบนิเวศ ป่าและสัตว์ป่าก็จะกลับมาเหมือนเดิมดังเช่นในอดีต

--โป่งแหล่งแร่ธาตุของสัตว์ป่า--

โป่ง คือ แหล่งแร่ธาตุของสัตว์ป่า ซึ่งสัตว์ป่าจะลงมากินดินโป่งตามพื้นที่ต่างๆ เพื่อเสริมแร่ธาตุให้แก่ร่างกาย โป่งมีทั้งโป่งดิน และโป่งน้ำ ซึ่งการเข้าไปใช้ประโยชน์ของสัตว์แต่ละชนิดก็จะหมุนเวียนกันไปตลอดทั้งปี

โป่งตามความเชื่อของจาวบ้าน โป่งตามพื้นที่ต่างๆ จะมีผีป่าผีโป่งดูแลรักษา จาวบ้านจะเกรงกลัวผีป่าผีโป่งเป็นอย่างมาก จะไม่เข้าไปชุ่มยิงสัตว์ตามโป่ง เนื่องจากเกรงกลัวผีป่าผีโป่งจะทำร้ายทำอันตราย ทำให้เจ็บไข้ได้ป่วย ฉะนั้นจาวบ้านจึงไม่ไปชุ่มยิงสัตว์ตามโป่ง

นักวิจัยได้จำแนกตัวอย่างโป่งที่พบเห็นและรู้จักในพื้นที่ป่าแม่ยม ออกเป็นส่วนๆ ตามลักษณะของโป่งดังนี้

ไผ่บก

ไผ่บกมีทั้งไผ่ดินและไผ่น้ำ มีสัตว์จำพวกนกชนิดต่างๆ ลงมากินไผ่เป็นจำนวนมาก เช่น นกเขา นกเข้ นกแผล เป็นต้น (จาวบ้านจึงเรียกว่าไผ่บก) ไผ่บกถือว่าเป็นไผ่ที่สำคัญต่อชนกนานาชนิดๆ เป็นอย่างมาก และไผ่บกเป็นไผ่ที่มีมาตั้งแต่อดีต มีอายุยาวนานมาจนถึงปัจจุบัน

ไผ่น้ำฮ้อน (น้ำร้อน)

เป็นไผ่ที่มีน้ำฮ้อน (ร้อน) ผุดขึ้นจากพื้นดิน (บ่อน้ำพุร้อน) เป็นพื้นที่ที่มีสัตว์มาอาศัยดื่มกินน้ำในฤดูแล้ง ซึ่งน้ำตามลำห้วยต่างๆ จะแห้งขอด สัตว์ที่เข้ามาใช้ประโยชน์จากไผ่น้ำฮ้อน เช่น หมูป่า ฟาน (แก้ง) ไก่ป่า เป็นต้น

โป่งอืด โป่งยาง โป่งขามหรือจำขาม

เป็นโป่งน้ำ และโป่งดิน ที่มีขนาดเท่ากันทั้งสามโป่งจะมีลักษณะดินชุ่มชื้นและมีแอ่งน้ำขนาดเล็กกระจายอยู่รอบๆ ซึ่งชาวบ้านเรียกว่า “จำหรือจำขาม” ที่น้ำไหลซึมออกตลอดทั้งปี ทำให้สัตว์ป่าได้ใช้ดื่มกินในฤดูแล้ง นอกจากเป็นแหล่งน้ำแล้วยังมีดินเค็มที่สัตว์ชอบเข้ามากิน สัตว์ป่าที่เข้ามาใช้ประโยชน์ เช่น หมูป่า หมาป่า ไก่ป่า นกยูง กระจอก และนกชนิดต่างๆ เป็นต้น

โป่งนกแล

เนื่องจากบริเวณที่ทำการศึกษาวิจัยได้ชื่อว่ามีนกแล นกแก้วอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก โป่งนกแลจึงเป็นแหล่งที่นักวิจัยให้ความสนใจ และคิดว่าเป็นหนึ่งในบรรดาหลายๆ โป่งที่มีความสำคัญเหมือนกัน

ในอดีตโป่งนกแลเป็นที่พบเจอของคนเดินป่าหรือนักหมายในการเดินทางในป่า เนื่องจากเสียงร้องของนกแล นกแก้วที่เสียงดัง และได้กักจิกสันไปไม้ร่วงหล่นและเป็นรอยคล้ายหนอนกักกิน ทำให้สันไม้บริเวณโป่งนกแลเหลืออยู่จำนวนน้อยมากที่นักหมายกันในเวลาเดินทางเข้าป่าสังเกตเห็นได้ง่าย ในฤดูใบไม้เขียวชะอุ่ม ดังนั้นชาวบ้านจึงใช้เป็นที่พักหมายกันในเวลาเดินทางเข้าป่า

--แก๊วไม้ (ต้นไม้) แหล่งหากินของสัตว์ป่า--

ต้นไม้มีความสัมพันธ์กับสัตว์ป่าชนิดต่างๆ แทบทุกชนิด เป็นทั้งที่อยู่อาศัย แหล่งหากิน และเป็นทุกสิ่งทุกอย่างให้กับสัตว์ป่าได้ดำรงเผ่าพันธุ์ของตนเอง ต้นไม้ทุกต้นมีประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อมแก่สัตว์ป่า เนื่องจากต้นไม้บางชนิดมีดอก ผล ให้สัตว์ป่าได้กินเป็นอาหาร ซึ่งดอกและผลของต้นไม้

แต่ละชนิดจะออกในช่วงเวลาที่ต่างกัน และหมุนเวียนกันตลอดทั้งปี ดอกหรือผลของต้นไม้ที่สัตว์ป่าสามารถกินได้ มีประโยชน์ตั้งแต่สัตว์ที่เล็กที่สุดไปจนถึงสัตว์ขนาดใหญ่ ซึ่งต้นไม้ที่จาวบ้านรู้ว่าสัตว์ป่าเข้ามาใช้ประโยชน์ เช่น

เก๋ากั้น (ต้นแหวน) เป็นต้นไม้ที่มีความสูงไม่มากนัก สัตว์สามารถเอื้อมกัดกินใบได้ สัตว์ที่ชอบกินใบแหวนเป็นประจำ เช่น ฟาน (แก้ง) เป็นต้น ซึ่งใบแหวนจะผลิใบตลอดทั้งปี

เก๋ามะกอกป่า (ต้นมะกอกป่า) เป็นต้นไม้ขนาดใหญ่และสูง จะออกลูกในช่วงฤดูแล้ง ผลมะกอกมีรสชาติหวาน ผาต ผลมะกอกจะหล่นอยู่ตามใต้ต้น สัตว์ที่เข้ามากินผลมะกอก เช่น สัตว์จำพวกกระรอก อีเห็น หมูป่า ฟาน (แก้ง) เป็นต้น เก๋ามะกอกสามารถพบได้ทั่วไปตามป่าแม่ยม นอกจากสัตว์แล้วจาวบ้านยังนิยมเก็บมากิน เช่น เก็บมาตำทำเป็นน้ำพริกมะกอก หรือกินเล่น

เก๋าท่าง เก๋ายไซ (ต้นไทร) เป็นต้นไม้ขนาดใหญ่และสูงจะมีผลสุกในช่วงฤดูหนาว สัตว์ป่าที่เข้ามากินผลของเก๋าท่างเก๋ายไซจะเป็นสัตว์จำพวกนก เป็นส่วนใหญ่ นอกจากนั้นแล้วก็มีสัตว์ประเภท กระรอก กระแต อีเห็น เป็นต้น

เก๋าม่าชะเงะ เป็นต้นไม้ขนาดใหญ่ สูงปานกลาง ลำต้นมีหนามอยู่รอบ จะมีผลออกตามกิ่งของลำต้น ซึ่งจาวบ้านเรียกว่า “ม่าชะเงะ” ช่วงที่ผลยังไม่สุกจะเป็นสีเขียว แต่ผลสุกจะเป็นสีดำหรือเทา สัตว์จะกินผลสุกของม่าชะเงะ สัตว์ที่เข้ามากินผลสุกจะเป็นสัตว์จำพวก นก ชนิดต่างๆ และอีเห็น ซึ่งจะเข้ามากินในตอนกลางคืน (ในช่วงกลางวันจะพบเจออีเห็นได้ยาก ไม่เหมือนตอนกลางคืน เพราะช่วงกลางวันจะหลบซ่อนตัวอยู่ในโก้นไม้ (โพลงไม้) จะออกหากินตอนกลางคืน

เก๋าม่าเคาะ เป็นต้นไม้ขนาดใหญ่ สูงปานกลาง มีผลสุกสีเหลืองรสเปรี้ยว สัตว์จะกินผลสุกของม่าเคาะ สัตว์ที่กิน เช่น สัตว์จำพวก กระรอก และอีเห็น เป็นต้น นอกจากสัตว์แล้วจาวบ้านยังเก็บมากินด้วย

เกี้ยวจิวคอกแดง (ต้นจิวคอกแดง) เป็นต้นไม้ขนาดใหญ่และสูง ถือได้ว่าเป็นต้นไม้สัญลักษณ์ของฤดูหนาวในแต่ละปี เพราะในช่วงนี้คอกจิวจะเริ่มบานแล้วหล่นลงใต้ต้น การผลิบานในช่วงฤดูหนาวมักจะมีสัตว์ประเภท นก กระรอก เป็นต้น เข้ามากินคอกจิวเป็นจำนวนมาก ซึ่งต้นจิวคอกแดงสามารถพบได้ทั่วไปตามผืนป่าแม่ยวม นอกจากสัตว์ที่กินคอกจิวของคอกจิวแล้วจาวบ้านยังเก็บคอกจิวมาตากแห้งแล้วนำมาทำเป็นน้ำยาขมจีน (ขมจีนน้ำจิว)

--สัตว์ป่ากับความเชื่อ--

ความเชื่อของจาวบ้านที่เกี่ยวข้องกับสัตว์ป่ายังคงดำรงตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน ความเชื่อเกี่ยวกับสัตว์ป่าของจาวบ้านก็แตกต่างกันออกไป เช่น หากมีสัตว์ป่าเข้ามาหมู่บ้านไหน จาวบ้านเชื่อว่าเป็นลางบอกว่าจะเกิดเหตุร้ายกับหมู่บ้านนั้น

สัตว์ป่าที่จาวบ้านเชื่อว่าจะเกิดเหตุร้ายหากสัตว์เหล่านี้เข้ามาในหมู่บ้าน เช่น กวาง ฟาน (แก้ง) หมูป่า ไก่ป่า เป็นต้น เพราะตามปกติแล้วสัตว์ป่าส่วนใหญ่จะไม่เข้ามายุ่งกับคน จะอยู่พื้นที่ของใครของมัน ฉะนั้นจาวบ้านจึงเชื่อว่าหากมีสัตว์ป่าเข้ามาในหมู่บ้านจะต้องเป็นสัตว์ที่ถูกสะกดจากผีให้เข้ามาทำร้ายคนในหมู่บ้าน เมื่อมีเหตุการณ์เช่นนี้เกิดขึ้นต้องทำพิธีสืบชะตาหมู่บ้าน เพื่อให้หมู่บ้านหรือชุมชนได้พ้นเคราะห์พ้นภัยทั้งปวง ให้คนในหมู่บ้านได้อยู่เย็นเป็นสุข

ยังมีอีกความเชื่ออีกอย่างหนึ่งว่าการเข้าป่าหรือเข้าไปหาอาหารจากป่า ต้องมีการทำพิธีคาถาเปิดป่าเพื่อคุ้มครองคนที่เข้าไปในป่านั้นๆ หรืออีกนัยหนึ่งหมายถึงการเคารพ และยำเกรงต่อเจ้าป่าไม่กระทำการใดๆ ที่เป็นการหลบหลู่ดูหมิ่นป่า หลังจากที่จะออกจากป่าก็ต้องมีคาถาปิดป่าเพื่อบอกกล่าวขอขอบคุณที่เจ้าป่าได้คุ้มครองดูแลให้ปลอดภัยเมื่อครั้งที่อยู่ในป่า ซึ่งในอดีตจาวบ้านใช้เพื่อ

หาอยู่หากินในป่า และการเก็บหาของป่าเพื่อดำรงชีพ

สัตว์ป่าที่ห้ามล่าตามความเชื่อของชาวบ้าน

นกยูงเป็นสัตว์ป่าที่ขอบอาศัยอยู่บริเวณป่าเบญจ แผลงอยู่อาศัยและหากินจะอยู่ตามบริเวณที่โล่งหรือหาดทรายริมลำห้วย อาหารที่นกยูงชอบกินได้แก่ เมล็ดพืช ผลไม้ และแมลงต่างๆ นกยูงเป็นสัตว์ช่างสังเกตและมีความระแวดระวังตัวเองสูง ทั้งยังมีประสาทสัมผัสเรื่องของกลิ่น เสียง และสายตาที่ดีเลิศ นกยูงจะบินขึ้นไปพักหรือนอนบนต้นไม้ในตอนกลางคืน ที่ชาวบ้านเรียกว่า “กอน” (ต้นไม้ที่นกยูงนอน) ตามต้นไม้สูงใกล้แหล่งหากิน บริเวณที่นกยูงชอบขึ้นไปนอนในตอนกลางคืน คือ บริเวณที่มีต้นไม้ขึ้นสลับกับกอไผ่ตามป่าแพะ ในช่วงฤดูผสมพันธุ์นกยูงตัวผู้จะรำแพนเกี่ยวพาราสันนกยูงตัวเมีย เมื่อผสมพันธุ์เสร็จตัวเมื่อก็กินที่วางไข่ โดยมากแล้วที่ชาวบ้านพบนกยูงวางไข่ประมาณ ๔-๘ ฟอง ต่อ ๑ รัง

นกยูงเป็นสัตว์ป่าที่ชาวบ้านไม่ล่าและห้ามล่าโดยเด็ดขาด ซึ่งชาวบ้านเชื่อว่าหากใครไปทำร้ายหรือฆ่านกยูงจะเป็นเรื่องที่ “ชืด” คือ ใครที่ฆ่านกยูงคนนั้นจะพบกับความโชคร้ายทั้งตัวเองและครอบครัวรวมถึงญาติพี่น้องด้วยในการทำมาหากินของคนคนนั้นหรือครอบครัวนั้นจะไม่เจริญรุ่งเรืองหรือพบกับความฉิบหายตลอดไป ฉะนั้นชาวบ้านจึงไม่ฆ่าหรือทำร้ายนกยูง

นอกจากนั้นแล้ว ชาวบ้านยังเชื่ออีกว่า นกยูงเป็นสัตว์ที่รักสะอาดและต้องอยู่ในป่าที่อุดมสมบูรณ์ เพราะฉะนั้นการบุกรุกป่าที่นกยูงอาศัยอยู่ที่เท่ากับการทำลายนกยูงด้วย

ดังนั้นในการเข้าป่าล่าสัตว์พรานป่าจึงต้องมีกฎของพรานป่า เพื่อให้ยึดถือปฏิบัติทุกครั้งในการที่เข้าไปล่าสัตว์ป่า และมีกรียึดถือปฏิบัติสืบทอดกันมาคือ

กฎของพรานป่า ที่ยึดถือปฏิบัติกันมานั้นมีความสอดคล้องกับความเชื่อที่ว่าป่าเขามีผีรักษา ดังนั้นการจะเข้าป่าล่าสัตว์ พรานป่าจะต้องเรียนรู้

เอาคาถาอาคมจากผู้ที่เป็นพรานป่ามาก่อน ต้องทำการบูชาผีครู ก่อนเข้าป่าล่าสัตว์ต้องไหว้ผีครู เพื่อขอให้ผีครูปกปักรักษาให้รอดพ้นจากอันตราย และให้สัตว์ป่าตัวใหญ่ หลังจากพรานได้คาถาอาคมมาแล้วก็ต้องทำการเช่นไหว้ผีครูทุกครั้ง มิเช่นนั้นจะต้องถูกผีครูลงโทษให้เจ็บไข้ได้ป่วยไม่สามารถไปล่าสัตว์ป่าได้อีก การที่พรานป่าต้องเรียนเอาวิชาคาถาอาคมมาเป็นเครื่องป้องกันตัวในยามที่ต้องเข้าป่าล่าสัตว์นั้น เป็นสิ่งปองชี้ได้ว่าชาวบ้านมีความเชื่ออย่างเหนียวแน่นว่าในป่าเขามีผีเจ้าป่าเจ้าเขาเป็นเจ้าของและเป็นผู้รักษาป่าเขานั้นอยู่ในการที่จะเข้าไปล่าสัตว์ป่าจึงต้องเป็นผู้มีคาถาอาคมเก่งกล้าจึงจะสามารถรอดพ้นจากอำนาจของผีเจ้าป่าเจ้าเขา และต้องปฏิบัติตามกฎของพรานป่าทุกประการอย่างเคร่งครัด ดังนี้

กฎข้อที่ ๑ เมื่อได้สัตว์ป่ามาแล้วต้องทำการยื่นโยง เพื่อให้เจ้าป่าเขากินก่อน ห้ามไม่ให้คนกินก่อนเจ้าป่าเจ้าเขาเป็นอันตราย หากมีใครคนใดคนหนึ่งไม่ปฏิบัติตามเอาเนื้อสัตว์ป่ามากินก่อนผีเจ้าป่าเจ้าเขาจะลงโทษให้ในวันข้างหน้า หากเข้าป่าล่าสัตว์อีกก็จะพบกับความล้มเหลว ไม่ได้สัตว์ป่าอย่างที่เคยเป็นมา

กฎข้อที่ ๒ เมื่อได้สัตว์ป่ามาแล้วต้องนำมาแบ่งปันให้กับผู้นำชุมชนที่นั่นผี (ร่างทรง) และผีทุกคน อีกส่วนหนึ่งก็ให้แบ่งปันให้กับเพื่อนบ้านที่ไปทำไร่ทำสวนด้วยกัน แม้ไม่ได้ไปร่วมล่าสัตว์ในครั้งนั้นด้วย และคนที่ไปล่าสัตว์ป่าด้วยกันจะต้องได้กินอย่างถ้วนทั่ว หากไม่ปฏิบัติเช่นนี้ก็จะทำให้การล่าสัตว์ในโอกาสต่อไปจะไม่ได้สัตว์ป่าอีก หากเกิดเหตุการณ์ดังกล่าวขึ้น พรานป่าที่เป็นหมอดหัว (ผู้นำกลุ่มล่าสัตว์ที่ผู้มีผีมือในการล่าสัตว์นั้นได้ก่อน) จะต้องเอาใบตองมาทำทกระสวยดอกไม้รูปเทียนไปขอขมาเจ้าป่าเจ้าเขาเสีย จึงจะทำให้กลับมาล่าสัตว์ได้กินดังเดิม

กฎข้อที่ ๓ ห้ามเอาหม้อแกงหรือถ้วยไปล้างน้ำในลำห้วย หากไม่ปฏิบัติตามจะมีผีปะทะโหล้งมาได้ ทำให้เกิดพายุฝน ต้นไม้อาจหักลงใส่คนผู้นั้น และก็จะเกิดอาเพศหรือสิ่งชั่วร้ายขึ้น อาจเกิดอันตรายถึงตายได้

กฎข้อที่ ๔ หากเข้าป่าล่าสัตว์โดยไปนอนค้างคืน หรือว่าไปนอน
ในไร่สวน เวลาจะหาพืชมามาก่อไฟ ห้ามลากพืชมกลับมาในบ้านโดยเด็ดขาด
หากไม่ปฏิบัติตามกฎ ในคืนวันนั้นผีเจ้าป่าเจ้าเขาที่จะลงโทษ โดยจะสร้าง
แปลงกายเป็นเสือเป็นหมี่มาหา อาจถูกเสือหรือหมี่กิน

จากความเชื่อดังที่กล่าวมาทั้งหมดจึงเป็นเครื่องพิสูจน์ได้ว่า การเข้าป่า
ล่าสัตว์ของชาวบ้านไม่ได้ล่าเพื่อการขาย แต่เป็นการล่าเพื่อความอยู่รอด แต่
บนพื้นฐานของการล่านั้น ชาวบ้านก็ได้ส่งวนสัตว์บางชนิดไว้ด้วยความเชื่อ
ที่จำสืบทอดกันมาแต่ครั้งอดีตด้วย

หากลองมองกลับไปยังอดีตจะพบว่า ป่าแม่ยมในอดีตนั้นอุดมไปด้วย
สัตว์ป่า แต่หากว่าไม่มีทำให้สัมปทานตัดไม้ในอดีตแล้ว ณ วันนี้สัตว์ป่า
ขนาดใหญ่อาจหลงเหลือให้ลูกหลานรุ่นหลังได้พบเห็นอยู่ก็เป็นได้

